

Madde Bağımlılığında Uzaklaşmada İnanç Temelli Organizasyonların Rolü: Hıristiyanlık, Yahudilik ve Müslümanlık Bağlamında Bir Değerlendirme*

*Habibullah Akıncı***
*Bedrettin Kesgin****

Öz

Madde bağımlılığı modern yaşamın toplumsal sorunlarından biri olarak sayılabilir. Bu sorunun bireysel boyutta nedenleri olabileceği gibi, çevresel ve toplumsal faktörler de madde bağımlılığının oluşmasında rol oynamaktadır. Birey toplumsallaşma sürecinde çevresini, toplumu ve kendini anlamlandırma çabası içindedir. Bu çaba sonucunda kimi zaman tatmin edici cevaplara ulaşamayabilir. Yaşamın anlamsız gelmesi, karşılaşılan sorunlar ve maruz kalınan travmalar neticesinde birey zorluklarla baş etme noktasında kendini çaresiz hissetmekte ve madde kullanımı ile içinde bulunduğu ruhsal bunalımdan kaçma isteği gösterebilmektedir. Madde kullanımı sonucunda yaşanan kısa süreli haz, tolerans göstermekte ve bu durum madde kullanımının tekrarlama riskini artırmaktadır. Bu sürecin sonunda bireyin yaşamı, kullandığı uyuşturucu ya da uyarıcı madde çerçevesinde şekillenmekte, böylece birey maddeye bağımlı olmaktadır. Dolayısıyla birey karşılaştığı herhangi bir zorluktan kaçmak amacıyla madde kullanmakta ve madde kullanımı ile birlikte birey toplumsal işlevselliğini kaybetmektedir. Bu noktada bireye toplumsal işlevsellik kazandırma sürecinde bir meslek ve disiplin olan sosyal hizmetin önemi gündeme gelmektedir.

Çevresi içinde bireyi odak noktasına alan sosyal hizmet bireyin toplumsal işlevselliğini sağlamak amacıyla ve bireyin kendi kaderini tayin hakkını gözeterek kişilere ve olaylara müdahalelerde bulunmaktadır. Bu durumda madde bağımlılığı sadece tıbbi sebeple kaynaklanan bir sorun olmadığı için, uygulanan tıbbi müdahaleler tek başına çözüm noktasında eksik kalabilmektedir. Çözüm noktasında ise tıbbi müdahale ile birlikte kişisel ve sosyal boyutta uygulanacak terapi ve rehabilite uygulamaları ile birey madde bağımlılığından uzaklaşabilmektedir. Bu rehabilite uygulamalarında önemli bir destek dini inanışlardan gelebilmektedir. Dolayısıyla bireyin çevresi ve içinde bulunduğu toplum ile olan ilişkisini anlamada, zorluklarla başa çıkmada ve yaşamının/kendi varlığının anlamını bulmada, dini inanışlar da belirleyici olabilmektedir. Madde bağımlılığından uzaklaşma konusunda tıbbi ve psikososyal müdahalelerin yanı sıra, bireyin anlam dünyasına yönelik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulması, bireyin madde kullanımından uzaklaşmasını kolaylaştırmaktadır. Bunun için çalışmada Hristiyanlık, Yahudilik ve Müslümanlık inançlarını benimseyen farklı yapıların madde bağımlılarına sunduğu danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, telkinler ve psikososyal müdahaleler incelenecektir. Bu incelemenin ardından farklı inanç temelli yapıların madde bağımlılarına yaklaşımları karşılaştırılıp değerlendirilecektir. Çalışma yarı yapılandırılmış görüşme metodu ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca katılımlı gözlem tekniği için görüşülen kişilerle önemli zaman birlikte geçirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Madde, Bağımlılık, İnanç Temelli Yaklaşım, Danışmanlık, Rehberlik.

* Bu çalışma Doç. Dr. Bedrettin Kesgin danışmanlığında Habibullah Akıncı'nın tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Yalova Üniversitesi, İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü, habibullahaknc@gmail.com

*** Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü, bedrettink@gmail.com

Abstract

Substance abuse is considered as a social problem in modern life. As there can be individual causes of this problem, environmental and social factors also play a role in developing substance addiction. Individuals try to make sense of their environment, society and themselves in the socialisation process. At the end of this effort, they cannot find satisfactory answers sometimes. As result of perceived meaninglessness of life, problems faced and traumas experienced, people feel helpless in coping with challenges and show a desire to escape from their spiritual depression by turning to substance use. The short-term pleasure experienced as result of substance use shows tolerance, which increases the recurrence risk of substance use. At the end of this process, people end up shaping their life around the drug or stimulant substance they use, and become addicted to it. Thus, individuals use substances to escape from difficulties they face, and lose their social functioning with substance use. At this point, the significance of social work as a profession and discipline comes to the fore in the process of providing individuals with social functioning.

Social service which focuses on “the person in environment” intervenes with individuals and events, by respecting the individual’s right to self-determination, to ensure the social functioning of the person. As drug addiction is not a problem caused solely by medical reasons, medical interventions alone may be lacking in finding a solution. In this context, individuals can abstain from substance addiction with therapy and rehabilitation practices, in addition to medical intervention, to be applied on individual and social scale. Religious beliefs can give considerable support in this rehabilitation work. Thus, religious beliefs can be decisive in understanding the relationship with their environment and society, coping with difficulties, and finding the meaning of life and self-existence on the part of the individual. In this regard, offering counselling and guidance services for the individual’s world of meaning in addition to medical and psychosocial interventions makes it easier for them to abstain from substance use. Hence, this study attempts to analyse counselling and guidance services as well as suggestions and psycho-social interventions offered to substance addicts by diverse organisations adopting Christianity, Judaism or Islam. Following this analysis, the approaches of different faith-based organizations to substance addicts are compared and evaluated. The study was conducted using semi-structured interview method. In addition, the researchers spent a considerable amount of time with the interviewees as required for the participatory observation technique.

Keywords: Substance, Addiction, Faith-Based, Counselling, Guidance.

Giriş

İnançlar, insanlık tarihi boyunca geniş coğrafyalarda nüfuz etmiş ve insan davranışını şekillendirebilmiş yapılardır. Günümüzde bu inançları ve onların öğretilerini rehber edinen farklı rehabilitasyon uygulamaları ile madde bağımlısı bireylere danışmanlık, terapi, tedavi ve tedaviye yönlendirme gibi hizmetler sunulmaktadır. Şüphesiz farklı inanışların farklı rehabilitasyon teknikleri ve danışmanlık uygulamaları mevcuttur. Farklı dini inanışların, madde bağımlılarının rehabilitasyonunda alkol ve madde kullanımından uzaklaşmak amacıyla grup terapileri yapan Adsız Alkolikler grubunun oluşturduğu “12 adım terapi yöntemi” gibi, bu ve buna benzer terapi ve rehberlik uygulamalarına da rastlanmaktadır.

Madde bağımlılığı çok boyutlu nedenlere sahip olan bir olgudur. Madde bağımlısı olan bireyin sosyal ilişkileri, ekonomik durumu, yaşadığı çevre ve buna benzer faktörlerin biri ya da birkaçı bağımlının madde kullanımını tetikleyen ve önceleyen nedenler olabilmektedir. Madde kullanımı davranışını tekrarlayan ve sonrasında bağımlılığa maruz kalan bireyin, madde kullanımından uzaklaşması ve rehabilite olması için sadece tıbbi müdahalelerin sağlıklı sonuçlar vermediği uygulamalar neticesinde görülmektedir. Madde bağımlılığından uzaklaşmak için tıbbi müdahaleler ile birlikte daha önce belirtilen faktörlere yönelik müdahalelilerin de danışmanlık, rehabilitasyon ve tedavi süreçlerinde gerçekleşmesi madde kullanımını bırakma sürecini hızlandırabilmektedir.

Birey kendisini ve çevresini anlamlandırma, hayatın anlamını sorgulama ve yaşamın sürdürülmesi için gerekçeler bulma süreçlerinde bunalıma düşebilmekte, varlığına anlamlı bir cevap bulamayabilmektedir. Bu noktada farklı inançların sunduğu cevaplar ve hayatın anlamına yönelik ritüeller, madde bağımlısı bireyin kendisini ve çevresini anlamlandırma sürecinde yardımcı olacak etkenler arasında sıralanabilir. “Çevresi içinde bireyi” odak noktasına alan sosyal hizmet, benimsediği sistem yaklaşımı teorisinde bireyi sosyal boyutta dahil olduğu sistemler ile ele almakta, yaşadığı sorunları bu yaklaşım ile gündeme getirmektedir. Madde bağımlılığından uzaklaşma, insan odaklı bir meslek ve disiplin olan sosyal hizmetin değer üretme çabasında olduğu bir alandır. Dolayısıyla son zamanlarda madde bağımlılarının madde kullanımından uzaklaşmasında inanç temelli farklı yaklaşımların belirmesi gerek bağımlılık bağlamında gerekse madde bağımlılığından kurtulmada önemi artan inanç bağlamının incelenmesi bu alanda yapılan çalışmaları değerli hale getirmektedir.

Araştırmanın Amaçları

Madde bağımlılığından uzaklaşmada Hıristiyan, Yahudi ve İslam inançlarını benimseyen organizasyonları ve bu organizasyonların gerçekleştirdiği terapi, danışmanlık ve benzeri iyileştirici ve yol gösterici uygulamalar sunulduktan sonra, literatür yardımıyla madde kullanımından uzaklaşma sürecinde kullanılan yöntemler ve modeller, rehabilitasyonun gerçekleştirildiği mekân, manevi danışmanın nitelikleri ve alanlarında bu üç dini inanın faaliyetleri karşılaştırılarak çalışma anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu makalede Türkiye’de faaliyet gösteren inanç temelli oluşumlardan birinin üyeleri ile gerçekleştirilen mülakatlar ile bağımlılık üzerine yapılan manevi destek müdahalelerine de değinilecektir. Bununla birlikte, “madde bağımlısı bireylere dini inanç yardımıyla nasıl bir danışmanlık sunulmakta?”, “Bireyin dini inancı madde kötüye kullanımından uzaklaşmada nasıl bir rol üstlenmekte?”, “bağımlı birey inanç temelli rehabilitasyon organizasyonlarına nasıl ulaşmakta ve bunlardan faydalanmakta?” gibi sorulara cevap bulmak da bu çalışmanın amaçları arasındadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmanın gerçekleşmesi için farklı veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Öncelikle konunun özündeki anahtar kavramlar belirlenerek veri tabanları aracılığıyla alan yazınında taramaları yapılmıştır. Bu taramalar sonucunda oluşan temalar çerçevesinde kaynaklar konularına göre tasniflenip değerlendirilmiştir. Araştırmanın derleme kısmı bu teknikten faydalanarak oluşturulmuştur. Konuyu bir örnek üzerinde değerlendirmek amacıyla madde bağımlısı gençlere hizmet veren Bişr-i Hafii Gençlik ve Dayanışma Merkezinin sunduğu danışmanlık ve manevi destek uygulamalarını değerlendirmek için bir olguyu, kavramı veya bir olayı derinlemesine inceleyerek daha kapsamlı verilerin toplanmasına imkân veren nitel araştırma yöntemlerinden “örnek olay çalışması” kullanılmıştır. Bu yöntemde amaçlar ve araştırma soruları mevcut olsa bile, incelenen olayı ya da olguyu mümkün olduğunca tüm yönleriyle anlamaya çalışmak asıl amaçtır. Sadece tek bir olayla ya da olguya ilgilenebilir lakin araştırılan olaya benzer başka olayların olduğunu hep hatırd tutmak gerekir (Punch, 2014, s.144).

Ayrıca veri toplama tekniği olarak nitel araştırma tekniklerinden katılımcı gözlem ve mülakatın seçilmesinin bu çalışma için daha uygun olacağı düşünülmüştür. Mülakat tekniğinin üç türünden olan (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım 2010) biçimsel olmayan mülakat, yarı biçimsel mülakat ve katılımlı gözlem teknikleri kullanılmıştır. Bu teknikler ile yapılan görüşmelerde hem “doyurucu bilginin” elde edilmesi hem de gözlem ve mülakat süreçlerinde gerekli olduğu düşünülen noktalarda daha açıklayıcı ifadelerde bulunma imkânı sağlanmıştır. Verilerin elde edilmesi için örnek olarak seçilen sivil toplum kuruluşunun iki yetkilisi ile bu kuruluştan hizmet alan, madde bağımlılığından uzaklaşmış ya da uzaklaşmayı amaçlayan üç genç erkek ile yarı biçimsel mülakat ve biçimsel olmayan mülakatlar yapılmıştır. Yarı biçimsel mülakat sırasında verileri saklamak adına görüşmecinin de bilgisi dahilinde ses kayıt cihazı kullanılmış, biçimsel olmayan mülakatlarda ise görüşmecilerin endişe duyabilme ihtimali ve verilerin istenilen doğrulukta elde edilememesi düşüncesi ile herhangi bir ses kayıt cihazı kullanılmamıştır.

Ayrıca literatürde çok sayıda araştırma yayınına ve uygulama örneğine rastlanabilen Hristiyan inancı temelinde şekillenen organizasyonlar bu konuda model oluşturma ve uygulama noktasında diğer inançların oluşumlarına örnek sunabilmektedirler. Bu makalede Hristiyan ve Yahudi inancını benimseyen sivil toplum örgütü ve organizasyonların bağımlılara yönelik uygulamaları literatürde bulunan araştırma makaleleri ve internet siteleri ile elde edilen bilgilerle değerlendirilmiştir. İslam inancına sahip organizasyonların bağımlılara yönelik uygulamaları için de Türkiye’de bulunan oluşumların incelendiği makaleler ele alınmış ve daha önce de ifade edildiği gibi bu alanda faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütü uygulamasından yarı yapılandırılmış mülakat ve gözlem yolu ile veriler toplanmıştır.

Madde Bağımlılığından Uzaklaşmada İnanç ve Manevi Destek Etkeni

Madde bağımlılığı daha önce de belirtildiği üzere bireyi sadece biyolojik bağlamda değil, psikolojik ve sosyal alanlarda da mağdur edebilen bir durumdur. Özellikle bağımlılık alanında yapılan çalışmaların ele alınmasında biyomedikal, psikolojik, sosyal ve kültürel etkenlerin yanı sıra manevi etkenlerin de göz ardı edilmemesi tutarlı verilerin elde edilmesi noktasında önem arz etmektedir (Miller,1998). Madde bağımlılığından uzaklaşma süreci bilişsel, dini ve manevi, fiziksel, sosyal ve duygusal boyutlarında işlenmesi gerekli olan bir süreç olarak tanımlanabilir (Kathleen, 2005, s. 20). Bu bağlamda bireye bu boyutlarda müdahalede bulunmak, tedavi ve rehabilitasyon sürecinde farklı konularda destekleyici hizmetler sunmak, bu sürecin daha olumlu sonuçlar vermesini sağlayabilir.

Literatür aracılığıyla konunun tarihsel bağlamı incelendiğinde madde bağımlılığından arınma sürecinde yapılan klinik müdahalelerde ve tıbbi eğitimlerde inanç ve manevi destek konularının rolünün göz ardı edildiği görülmektedir (Longshore, Anglin, Conner 2009, s. 178). Fakat özellikle sağlık alanında ortaya konan çalışmalarda inanç ve maneviyat ile sağlık arasındaki ilişkiyi değerlendiren yayınlara da rastlamak mümkündür (Miller ve Thoresen, 2003; Musgrave, Allen C. ve Allen G., 2002; Shea, 2000; Daaleman, 2004). Farklı yayınlarda da maneviyat ve inanç faktörünün, bireyin uyuşturucu ve uyarıcı maddeye olan eğiliminin azalmasında belirleyici bir rolünün olduğunu destekler niteliktedir (Gerald, Kimberly ve MaryLouise 2007, s. 184; Kendler, Liu, Gardner, McCullough, Larson ve Prescott, 2003; Wills, Yager ve Sandy, 2003; Koenig, 2001; Miller, 1998; Richard, Bell ve Carlson, 2000; Gorsuch, 1995; Gartner, Larson ve Allen, 1991). Bu konudaki bir örnekte, HIV virüsünü bulduran madde bağımlısı 43 kişi için uygulanan altı aylık tedavi sürecinde hastalara manevi ve dini konuları da içeren psikolojik destek hizmeti sunulmuştur. Altı ay süre ile madde bağımlılarına metadon tedavisinin yanında uygulanan bu manevi destek ile hastalarda uyuşturucu madde kullanma isteğinden kaynaklanan yoksunluk belirtilerinin belirgin düzeyde azaldığı gözlemlenmiştir (Avants, Warburton ve Margolin, 2001). Madde bağımlılığından uzaklaşma sürecinde maneviyat ve inanç odaklı destekleyici uygulamaların genellikle 12 adım tedavi programları ve inanç temelli organizasyonlar aracılığı ile gerçekleştiği görülmektedir. Bu organizasyonların uyguladığı hizmetler “Klinik Manevi Destek Hizmeti” olarak tanımlanmaktadır. Bu hizmetler dua, meditasyon, çeşitli dini ritüeller, ayinler ve İncil ve benzeri kutsal kitap okumaları gibi farklı faaliyetleri içermektedir (Longshore ve ark., 2009, s. 181).

Manevi ve dini etkenlerin olumlu yansımalarının yanı sıra olumsuz sonuçlarını belirtilen çalışmalar da bulunmaktadır. Bu yayınlarda sözü edilen olumsuzluklardan biri, dini alanda yetkin ve insan psikolojisi alanında deneyim sahibi profesyoneller tarafından kavramsal ve sistematik bir akademik dilin oluşturulamaması olmuştur (Chatters, 2000). Bu sebeple konu üzerine yapılacak çalışmalarda kavram karmaşası sorunu ile karşılaşmaktadır.

Diğer yandan manevi ve dini etmenlerinin madde bağımlısı bireyler üzerinde zaman zaman suçluluk, utanç duyma ve bir günah işlediği için cezayı hak ettiğini düşünme, sorunlarla baş etme noktasında eksik hissetme gibi bireyin duygu durumuna etkilerinin olabileceği de belirtilmiştir (Ellison ve Levin 1998; Pargament, Koenig, Tarakeshwar ve Hahn, 2004). Dolayısıyla bu etkenlerin olumsuzluklarının kimi zaman madde bağımlısının maddeden uzaklaşmasını sağlamak yerine, umutsuzluk, endişe ve korku duygularından kaçmak için uyuşturucu maddeye yönelmesine sebep olabildiği görülmektedir.

Literatür yardımıyla ulaşılan madde bağımlılarına yönelik manevi ve dini hizmet veren inanç temelli organizasyonlar genellikle üç semavi din çatısında şekillenmektedir. Bunlar Hristiyanlık, Yahudilik ve Müslümanlık dini olarak sıralanabilir.

Hristiyan İncasına Mensup Organizasyonların Madde Bağımlılığından Uzaklaşmada Manevi Destek Yaklaşımları

Hristiyan inancını benimseyen ve madde bağımlılarına yönelik tedavi ve rehabilitasyon uygulamaları gerçekleştiren organizasyonların bir kısmı, alan yazını aracılığıyla incelendiğinde genel olarak manevi desteğin daha çok kilise cemaatleri ve benzer dini gruplar tarafından uygulandığı görülmektedir. Özellikle bağımlılık noktasında faaliyet gösteren kilise cemaatlerinin de daha çok siyahi gruplardan oluştuğu söylenebilir. Kilise cemaatlerinin uyguladığı manevi danışmanlık uygulamalarında ırki-mezhepsel farklılıkların olduğu görülmektedir. Örneğin Katolik mezhebine bağlı manevi danışmanlar yaptıklarını inançlarının gereği olarak gerçekleştiren görev ya da bir yaşam amacı olarak algılamak, Protestan mezhebine bağlı manevi danışmanlar, manevi danışmanlık anlayışlarını daha çok insancıl amaçlarla, insana eşlik etmek, yardımcı olmak, arkadaş gibi iletişim sağlama olarak belirlemiştir. (Ağılkaya-Şahin, 2016, s. 49)

Literatürde madde bağımlılarına yönelik uygulamaları Hristiyan inancı temelinde gerçekleştiren çalışmalar da vardır. Bunlardan birisi olan Gerald ve arkadaşları (2007) tarafından ele alınan “Kokain Bağımlısı Siyahi Kadınlar için İnanç Temelli Bir Uygulama” adlı makalede evsiz durumda olan, kokain bağımlısı ve anne olan siyahi kadınlar örneklem olarak belirlenmiştir. Araştırmada Hristiyan inancının gereklerine göre tasarlanan danışmanlığın ve madde bağımlısı annelere sunulan manevi desteğin rolünün analiz edilmesi hedeflenmiştir. Mevcut durumda bir tıbbi tedavi programında olan 18 kokain bağımlısı siyahi kadının rastgele seçilmesi ile bir örneklem grubu oluşturulmuştur. Özellikle siyahi kilise cemaatlerine üye olan bir süpervizör grubu, gönüllülük esasına dayalı olmak kaydıyla bu örneklem grubuna tedavi süresince danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunmuşlardır. Bu rehberlik ve danışmanlık sürecinin başlamasından altı ay sonra seçilen örneklem grubunda maneviyat temelli uygulamalara katılanların katılmayanlara kıyasla %75 oranında daha hızlı iyileşme tepkisi verdiği, tedavi sürecini hızlandırdığı ve iyileşme sürecine katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir (Gerald ve ark., 2007). Kokain bağımlısı evsiz kadınlar ile süpervizörleri arasındaki iletişim günlük hayattaki yardımlaşmalar (ev temizliği,

çocuk bakımı, ev ekonomisi gibi) ile sınırlı kalmayarak, daha derin ve daha kuvvetli bir ilişki halini almaktadır (Gerald ve ark., 2007, s. 184). Daha çok güvene ve samimi iletişime bağlı ilişkiler üzerinden iletişim sürdürülmektedir. Bu derin ilişki madde bağımlısını alternatif anlam arayışlarına yöneltebilmekte ve madde kullanımından uzaklaştırabilmektedir.

Hristiyanlığın gereklerine bağlı kalarak madde bağımlılığı ile mücadele amaçlı faaliyet gösteren organizasyonların terapi uygulamalarının çoğu “12 Adım Terapileri” adı ile sunulmakta ve bu bir model gibi aktarılmaktadır. Fakat ilk 12 Adım Terapi Uygulamaları Hristiyan kuruluşlarında görülmüş olsa bile diğer inançların da kendilerine özgü 12 Adım Terapileri bulunmaktadır. 12 Adım Terapi Uygulamaları, madde bağımlılığından uzaklaşmada sıklıkla kullanılan bir modeldir. Birçok organizasyonun terapi uygulamalarına ilham olan ve ilk defa Adsız Alkolikler tarafından tasarlanıp uygulanmış olan 12 Adım Terapi uygulaması, Hristiyan öğretileri çerçevesinde şekillenmiştir. Aynı zamanda Adsız Alkoliklerin kurucusu olan bilinen Bill Wilson’un dini oluşumlarda da etkin rol aldığı belirtilmektedir (Kathleen, 2005, s. 21). Bu konuda Adsız Alkoliklerin uygulamalarında Hristiyan inancının baskın rolü olduğu düşünülmektedir.

Adsız Alkoliklerin 12 Adım Terapileri olarak tanımladıkları aşamalar şu şekilde özetlenebilir:

- Kişinin alkole karşı güçsüz olduğunu ve hayatının kendi kontrolünden çıktığını kabul etmesi,
- Kişinin kendisinden daha üstün bir kuvvetin ona ruhsal ve fiziksel sağlığını kazandırabileceğine inanması,
- Kişinin iradesini ve arzularını sınırlandırarak kendinden daha üstün bir varlık olan Tanrı’ya yönelmesi,
- Kişinin kusurlarının farkında olması ve onu kabul etmesi,
- Kişinin sahip olduğu ve farkında olduğu eksik ve kusurlu yanlarını başkalarına söylemesi, zaaflarını itiraf etmesi,
- Bu süreçlerden sonra bağımlının danışma, rehberlik ve rehabilitasyon süreçlerine hazır hale gelmesi,
- Tanrı’dan kişinin eksikliklerini gidermesini alçak gönüllülükle dilemesi,
- Kişinin zarar verdiği insanların listesini çıkarması ve hatalarını düzeltmeye istekli hale gelmesi,
- Kişinin daha önce zararının dokunduğu ve kendisine karşı hata ettiğini kişilere ile doğrudan temasa geçerek özür dilemesi,
- Hataların her an farkında olunması ve yeri geldiğinde özür dilenmesi,
- Dua ve tefekkür yolu ile Tanrı ile iletişimin güçlenmesi,
- Son olarak bu adımlardan sonra kişinin etrafındaki alkol bağımlılarına bu adımlardan bahsetmesi ve hayatının geri kalanında bu adımları uygulamayı unutmamasıdır. (Adsız Alkolikler, 2016)

Bu adımlara dikkat edildiğinde “Tanrı”, “Dua”, “Tefekkür”, “Üstün Güç” gibi kavramlar ile dini bir söylemin ön planda tutulduğu görülmektedir. Fakat Adsız Alkolikler (AA) kendilerini ve uyguladıkları terapileri, dogmalardan ve dini zorunluluklardan kaynaklanmadığı, manevi yönelimli bir iyileşme programı olarak tanıtmaktadırlar (Miller ve Kurtz,1994). Adsız Alkolikler her ne kadar Hristiyan dininin kural ve kısıtlamalarına mesafeli olduklarını belirtse de dini terimlerin ve manevi faktörlerin uygulamalarında görüldüğü söylenebilir.

Hristiyan inancını benimseyen organizasyonların madde bağımlılığı üzerine gerçekleştirdiği manevi destek uygulamaları, profesyonel yardımlarla desteklenerek farklı müdahaleler yapılmaktadır. Bunun yanında terapi boyutunda 12 Adım Terapilerinin ön planda tutulduğu görülmektedir. Gönüllü kuruluşların ve kilise cemaatlerinin daha çok kendi mensuplarına yönelik hizmetlerinden bahsedilebilir.

Yahudilik İnancına Mensup Organizasyonların Madde Bağımlılığından Uzaklaşmada Manevi Destek Yaklaşımları

Yahudi inancına sahip organizasyonların madde bağımlısı bireyler için uyguladığı müdahaleleri incelemek amacıyla gerçekleştirilen literatür taramalarında bulunan kaynakların kısıtlı olduğunu söylemek gerekir. Örnek uygulamalara bakıldığında ise daha çok belirli mekanlarda dış çevreden izole edilmiş rehabilitasyon merkezlerinde kendi alanında uzman psikolog, terapist ve doktorların hizmet verdiği, Adsız Alkoliklerin tasarladığı 12 Adım Terapi Modelinin Yahudi inancına göre düzenlenmiş şeklinin kullanıldığı ve hizmetlerin ücretlendirildiği organizasyonlar olduğu görülmektedir.

Bu konu başlığında elde edilen makalelerden en doyurucu içeriği sunan Loewenthal’ın (2014, s. 980) çalışmasında verdiği örneklerden biri “Beit T’shuvah Sinagogu Rehabilitasyon Merkezi”dir. Rehabilitasyon, terapi ve danışmanlık uygulamaları, Yahudi öğretisi çerçevesinde gerçekleşen meditasyonlar, birlikte yapılan dualar ve farklı grup aktiviteleri üzerinden işlemektedir. 12 Adım Terapi Modelinin Yahudi inancına göre şekillendirildiği merkezde,

- Patolojik olan madde bağımlılığı hakkında bilgilendirme,
- Yoksunluk belirtileri sonucunda madde kullanma krizinin nüksetmemesi için tedbirler alma,
- Aile üyeleri ile olan ilişkilerin gözden geçirilmesi,
- Yahudi ahlakının tanınması,
- Öfke kontrolü, zorluklarla baş etme, sorumluluk alma gibi destekler verilmektedir. (Beit T’shuvah Synagogue Recovery Center, 2017)

Loewenthal'ın çalışmasında sunduğu bir diğer örnek organizasyon ise köklü bir kuruluş olan “Chabad Tedavi Merkezi”dir. Yahudi inancının gereklerine göre işleyen ve Yahudilerin kutsal kitabı olan Tevrat'ı uygulamalarında merkeze alan rehabilitasyon merkezi 1972 yılından beri hizmet sunmaktadır. Kuruluşundan günümüze kadar binlerce madde bağımlısına tedavi sürecinde destek sağlandığı belirtilmektedir. Kişisel terapiler, aile terapileri, çift terapileri gibi farklı terapi tekniklerini de kullanan merkez, günlük programlarında isteğe bağlı olarak doğa tırmanışları, sabah yürüyüşleri, fitness uygulamaları gibi sportif faaliyetlerin yanı sıra manevi ritüeller, grup terapileri ve Şabat¹ gibi dini ritüeller de bulunmaktadır (Chabad Residential Treatment Center, 2016).

Netice itibarıyla Yahudi inancını benimseyerek faaliyet gösteren organizasyonların madde bağımlılığında uzaklaştırmak amacıyla sinagog gibi dini bir alan ya da özel olarak tasarlanmış, bireyin sosyal çevresinden uzakta, izole edilmiş evleri mekân olarak seçmeleri ortak bir özellik olarak belirtilebilir. Diğer yandan hizmetin sunulması için kişinin çevresinden uzakta bir mekân seçilmesine rağmen, madde bağımlısının ailesi ile ziyaretlerine ve onlarla görüşmelerine öncelik verildiği belirtilmiştir (Loewenthal, 2014, s. 98). Ayrıca Hristiyan öğretilerinden esinlenilerek ortaya çıkan Adsız Alkoliklerin 12 Adım Terapi Uygulaması da bazı Yahudi organizasyonlarında Yahudi inancına göre düzenlenerek danışmanlık sürecince sunulmaktadır.

Müslümanlık İncasına Bağlı Organizasyonların Madde Bağımlılığında Manevi Destek Yaklaşımları

Müslümanlığı benimseyen organizasyonların madde bağımlılarına yönelik gerçekleştirdiği destek uygulamaları incelendiğinde, literatür taramalarında dünya genelinde çoğunlukla sistematik ve profesyonel destek sunan programlara rastlamak mümkündür. Diğer yandan özellikle Türkiye özelinde bu tür faaliyetlerde bazı tasavvufi oluşumların ön plana çıktığı söylenebilir. Madde bağımlılığına karşı tasavvufi eğilime sahip oluşumların uygulamalarına bakıldığında dini kaynakların belirleyici faktör olduğu fark edilmektedir. Bu kaynakları rehber edinen organizasyonlar madde bağımlısı üyelerini grup görüşmeleri ve benzeri teknikler ile bir araya getirmekte fikir ve tecrübelerini birbirleri ile paylaşmaktadırlar. Bu ortamın üyelere sunulması iyileşme sürecini de hızlandırdığı farklı çalışmalar tarafından belirtilmiştir (Kızmaz ve Çelik, 2016; Gürsu, 2018). Özellikle Türkiye genelinde ve İstanbul özelinde verilecek örneklerde belirli tasavvufi oluşumların etkili olduğu görülecektir.

Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu ülkelerden biri olan Türkiye’de gençlere madde bağımlılığı konusunda çözüm sunmak amacıyla gönüllü olarak hizmet sunan farklı dini-tasavvufi oluşumların kurduğu dernek ve benzeri sivil toplum örgütleri göze çarpmaktadır. Çoban'ın (2016) incelemesinde belirttiğine göre “HİSADER “(Haznedar İslami Araştırma

¹ Yahudiler için Yehova ile aralarındaki özel bir bağı temsil eder. İbranice “İşbot” (iş bırakma) kelimesinden gelir. Yahudi inancında Cumartesi günü dinlenme günü olarak ifade edilir. Yaratıcı dünyayı altı günde yarattıktan sonra yedinci günü bırakmıştır. Bu sebeple haftanın yedinci günü olan Cumartesi günü dinlenme günü olarak belirlenmiştir. O gün bir işle uğraşılmaz.

Yaşatma ve Yardımlaşma Derneği), Kızmaz ve Çelik'in (2016) makalesindeki "Kardelen Rehabilitasyon Merkezi" ve Gürsu'nun (2018) incelediği "Hizmet Gönül Eleri Derneği" bu konuda örnek olarak gösterilebilecek oluşumlardır.

Çoban'ın (2016) alan araştırmasında gerçekleştirdiği görüşmeleri sırasında madde bağımlılığından uzaklaşmak amacıyla bireyin belli bir mekandaki "dergâh" olarak adlandırılan merkeze gittikten sonra, çeşitli görüşmelerin ardından kendi çevresine döndüğünde madde kullanımını bir süreliğine bırakmasına neden olduğu ifade edilmektedir. Görüşmecinin talebi üzerine "dergah" olarak adlandırılan yer Çoban'ın çalışmasında belirtilmemiştir. Türkiye' deki İslami oluşumları incelediği "Ayet ve Slogan" adlı eserinde Çakır'ın, "Adıyamanlılar" ya da "Menzilciler" olarak ifade ettiği oluşum ile Çoban'ın çalışmasındaki görüşmecinin bahsettiği organizasyon benzerlik göstermektedir.

Bu organizasyonun kendisine başvuran alkol ve madde bağımlısı bireylere yardımcı olmak amacıyla çeşitli telkinler ve benzeri destekleyici müdahaleler ile hizmet sunduğu bilinmektedir. Madde bağımlılarının bu oluşuma katılımları ise genelde bağımlı bireyin çevresinin yönlendirmesi neticesinde gerçekleşmektedir. Adıyaman ilinin Kahta ilçesine bağlı "Menzil" olarak da bilinen diğer adıyla Durak Köyüne giden madde bağımlılarının, yaptıkları için tövbe edip geri dönmelerinin sonucunda günlük dini ritüellerine devam ettiği belirtilmektedir. Dergâh olarak belirtilen ortamda bulunan Nakşibendi Şeyhi ile gerçekleştirilen görüşmede, bağımlı olarak gelenlerin sorunlarına nasıl bir çözümün sunulduğu sorulduğunda ise Şeyh "Gelenlere şifa, huzur telkin ediyorum, çekip gidiyorlar." cevabını vermiştir (Çakır, 2014, s. 69-72). Bu bağlamda oldukça geniş bir tanınırlık ağına sahip olan bu organizasyonun bağımlılık rehabilitasyonu üzerine belli bir metodu bulunmadığı görülmektedir.

Kızmaz ve Çelik (2016)'in incelediği, yine "Adıyaman Menzil Grubu" olarak ifade edilen tasavvufi oluşumun bünyesinde faaliyet gösteren Kardelen Rehabilitasyon Merkezinde ise bağımlı erkek gençlerin maddeye erişimini engellemek adına izole bir ortam oluşturulduğu görülmektedir. Ayrıca bağımlılığa karşı mücadelede "dinsel (inanç/tasavvuf/tarikat geleneği) motivasyonu" önceleyerek müdahalelerde bulunulduğu ifade edilmiştir (Kızmaz ve Çelik, 2016, s. 314). Bunun yanında gönüllü "Menzil" üyelerinin "düzeni sağlamak" adına tüm gece bu merkezde kaldıkları belirtilmektedir.

Merkezde bulunan rehberlerin ve gönüllü üyelerin madde bağımlıları ile profesyonel ilişkiden uzak daha çok bir "abi gibi" samimi ve içten ilişkilere olanak vermesi madde bağımlılarının maddeden uzaklaşması sürecindeki çabalarını arttırdığı söylenebilir (Kızmaz ve Çelik, 2016, s. 333). Adıyaman Valiliği, Adıyaman Sağlık Müdürlüğü ve Emniyet Müdürlüğü'nün desteği ile İpekyolu Kalkınma Ajansı ve SODES kapsamında faaliyet gösteren Kardelen Rehabilitasyon Merkezi, Merkez ilçesinin çarşı bölgesinde 5 katlı bir apartmanın son üç katında hizmet sunmaktadır. 10 kişilik kapasiteye sahip Merkez'de yatakhane, mutfak, revir, spor salonu, resim atölyesi, ahşap oymacılık atölyesi, bilgisayar odası, televizyon odası, kütüphane ve aile görüşme odası gibi mekanların yanı sıra derslikler ve mescit

de bulunmaktadır. Merkeze katılımların yine yakın çevre, aile ve daha önce bağımlı olup bu merkez sayesinde bağımlılıktan uzaklaşanlar aracılığı ile gerçekleştiği belirtilmektedir (Kızmaz ve Çelik, 2016, s. 319). Kızmaz ve Çelik'in çalışmasındaki görüşmecilerin bir kısmının İstanbul Tepeören olarak isimlendirilen bir mekânda gerçekleştirilen dini içerikli sohbetlerden etkilenmeleri neticesinde Merkeze katılımlarının sağlandığı belirtilmiştir. Başka bir görüşmecinin ise psikiyatri doktorunun tavsiyesi ile yönlendirildiğini, diğerinin doktorunun hastanede yatmayı ya da rehabilitasyon merkezinde kalmayı teklif ettiği belirtilmiştir. Dolayısıyla farklı yollardan rehabilitasyon merkezine katılım gerçekleşmektedir.

Kardelen Rehabilitasyon Merkezinde arınma ve madde bağımlılığında uzaklaşma süreci 5 adımda gerçekleşmektedir. Bunlar "Farkındalık ve Karar, Motivasyon, Fırsat azaltma, Rehabilitasyon ve Yeniden Sosyalleştirme" olarak belirtilmiştir. Farklı yollar ve yönlendirmeler neticesinde Rehabilitasyon Merkezine gelen bağımlı birey bu aşamalardan geçerek rehabilite sürecine girer. Bu süreçlerde ilk olarak madde bağımlısının içinde bulunduğu durumun ve patolojik olarak madde kullanımının farkına varması beklenmektedir. Bu farkındalıktan sonra madde kullanımından uzaklaşmak için kesin kararlılığını kanıtlaması gerekmektedir. Bu kararlılığını fark ettirdikten sonra Kardelen Rehabilitasyon Merkezinin bağımlı birey için uygulamaları daha çok motive edici bir hal almaktadır. Bağımlı bireyin yaşadıkları ve bağımlılığı sebebiyle hissettiği pişmanlık duygusundan kurtulmak için, dua , tövbe alma, zikir ve sohbet gibi bir dizi dini ritüele istekli şekilde katılım gösterdiği belirtilmektedir. Burada "tövbe alma" aşaması karar sürecinin anahtar rolü niteliğindedir. Bağımlı kişi "Şeyh" olarak adlandırılan bir dini lider aracılığı ile Allah'a yaptıklarından dolayı pişmanlığı için tövbe etmekte, Şeyh ise bu aşamada bağımlı kişiye telkinlerde bulunmakta ve Allah'a bağımlı kişinin tövbesi için dua etmektedir. Bu aşamayı "manevi sözleşme" olarak adlandıran Kızmaz ve Çelik (2016, s. 325), tövbe almaya "intisap", "inabe", "el alma", "manevi terbiyeye girme" de denildiğini belirtmiştir. Tövbe alan görüşmeciler ile gerçekleştirilen mülakatlarda katılımcıların tövbe ettikten sonra günahlarının silineceğini düşünmeleri, onları ruhsal olarak rahatlatmakta, endişelerini gidermesine yardımcı olmaktadır.

Fırsat azaltma aşamasında ise bağımlı bireyin madde ile olan iletişimini kesmek amaçlanmaktadır. Maddeye ulaşımını engellemek ve kullanımına fırsat vermemek için bağımlı gencin yatılı olarak rehabilitasyon merkezinde süresiz kalmasına imkan verilmektedir. Gençlerin dışarıya çıkma konusunda katı kuralların bulunduğu merkezde, aileler ile görüşmek için odalar bulunmaktadır. Katılımcıların önceki sosyal çevrelerine dönmeleri engellenerek madde kullanımından uzak tutulması fırsat azaltma aşamasını özetleyebilir. Rehabilitasyon sürecinde ise bağımlı bireylere Halk Eğitim Merkezi ve İŞKUR aracılığı ile meslek edinme kursları sunulmaktadır. Sosyalleşme aşamasında bağımlılıktan uzaklaşan birey daha önce yaşadığı çevresine dahil olmakta ve "tövbeli" olarak bilinmektedir. Bu sıfat o bireyin köklü bir değişim geçirdiğini çevresine iletmekte ve bireyin yeni bir sosyal hayata adıma attığına işaret edilmektedir. Bu bağlamda daha kolay bir yeniden sosyalleşme sürecinin gerçekleştiği belirtilmiştir (Kızmaz ve Çelik, 2016, s. 331).

Gürsu'nun (2018) örnek olarak incelediği Hizmet Gönül Erleri Derneği (HİGED) ise Muhiis Ergün adlı kişinin 1996 da başladığı gönüllü mücadele ile gelişen ve 2010 yılından bu yana Müslüman inancı merkezinde bağımlı gençlere hizmet veren diğeri bir organizasyondur. Ankara'da faaliyet gösteren HİGED'in amaçları arasında "İslam kardeşliğini yaymak", "dini inanç ve pratikleri hayata yerleştirmek" ve "sosyal destek sağlayarak bağımlılıkla mücadele etmek" yer almaktadır. Yine profesyonellikten farklı, samimi ilişkilere dayalı ve resmiiyetten uzak muamele dernekdeki bağımlılar ile dernek gönüllüleri arasındaki iletişimi ifade etmektedir. Dernekte bağımlı bireylerin yatılı olarak barınma imkânı bulunmaktadır. Bağımlılıktan uzaklaşma sürecinde en az iki ay bağımlı gencin HİGED'de danışmanlar gözetiminde kalması istenmektedir. Madde kullanımından uzaklaşan gencin ailesi ile vakit getirmesine imkân tanınır. Madde bağımlılığında kurtulduğu düşünölen birey ailesinin yanına gelebilmekte ve haftada bir günlük toplantılar aracılığıyla madde kullanımı kontrolü yapılmaktadır.

Bışır-ı Hafı Gençlik ve Dayanışma Derneği Örneği

İstanbul'un Esenerler ilçesinde 2015 yılından bu yana faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşu olan dernek alkol ve madde bağımlısı gençlerin rehabilitasyonuna destek olmak, gençlere dini eğitimler sunmak, manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti vermek, gençlerin sosyal rehabilitasyonunu sağlamaya yönelik çalışmak gibi çeşitli amaçları sahiplenmiştir. İlk başlarda Ömer Faruk Yazar adlı fahri imamın gönüllü çabası ile oluşan danışmanlık ve rehberlik hizmeti daha sonra kurumsallaşarak sivil toplum kuruluşu haline gelmiştir. Ö. Faruk Yazar ile gerçekleştirilen mülakatlarda kendi hizmetlerinin "İsmailağa Camii Cemaati" olarak adlandırılan tasavvufi oluşumun bünyesinde gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Dernekte özellikle Esenerler bölgesinde bulunan bağımlı gençlere danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulmaktadır. Derneđe gelen madde kullanıcısı gençler, Alkol Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi (AMATEM), Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi (ÇAMATEM) gibi kuruluşlara, Sağlık Bakanlığına bağlı merkezlere ve Yeşilay'ın danışmanlık hizmeti sunan Yeşilay Danışmanlık Merkezine (YEDAM) yönlendirilmektedir. Böylelikle gençlerin tedavi ve rehabilitasyon süreci başlamaktadır. Bunun yanında bu süreç devam ederken bağımlı bireyin inanç noktasında karşılaştığı çıkmazlara cevap bulmak ve eğer istenirse dini eğitim sunmak derneğin faaliyetleri arasındadır. Dernek iki kattan oluşup ilk katta mutfak, tuvaletler, lavabolar ve çeşitli dini ritüelleri ve toplantıları gerçekleştirmek amacıyla mescit olarak kullanılan bir salon bulunmaktadır. İkinci katında ise aileler için görüşme odası, 4 adet ranzadan oluşan yatakhane, iki adet çekyatın ve televizyonun bulunduğu salon, mutfak ve lavabolar vardır.

Derneğin madde bağımlısı gence müdahaleleri ve danışmanlık ve rehberlik süreçleri altı aşamada özetlenebilir. Bunlar , "Farkındalık ve Uyanış , Kendi Kendini Denetleme, Kitap Okumaları, Dini Bilginin Verilmesi, Dua ve Yakarış, Cemaat ve Grup Denetimi" olarak sınıflandırılabilir. Farkındalık ve Uyanış aşamasında madde bağımlısı birey bağımlı olduğunun farkına vararak bu durumundan kurtulması gerektiğini düşünmektedir. Derneğin kurucusu Ö.Faruk Yazar ile yapılan mülakatta bu durum arınma olarak ifade edilmektedir.

“Birtakım şeylerden arınmadan yapacakları eğitimin yanlış olduğuna inanıyorlar kendilerince. Arınmaları gerekiyor. Temizlenmeleri gerekiyor. Yani bu boyutta oldukları için direk siz yeni gelen bir arkadaşına siz direk dini eğitimi önüne sunmazsınız. Bizde o amaçla olduğu için derneğimizin üç kısımdan oluşmasını ilk etapta böyle bir öngöründe bulduk işte...” (kişisel görüşme, 2016)

Kendi Kendini Denetleme aşamasında ise bireyin madde kullanımına yönelmekten kendisini alıkoymasına esastır. Dernekte bulunan madde bağımlısı A.A. ile yapılan mülakatta madde kullanımından uzaklaşmanın en etkili yolunun kişinin Allah için hissettiklerinden geçtiği belirtilmiştir: *“Ceza vermek, dayak atmak, hapis fayda etmez. Allah’a korkusu ve Allah sevgisi çıkış yolu...”* (kişisel görüşme, 2017). Bağımlı gençlere Bısr-i Hafi Gençlik ve Dayanışma Derneği aracılığıyla kazandırılan dini bilinç ile *“Allah sevgisi ve korkusunun”* hayatlarında daha belirginleştiği söylenebilir. Kitap okumaları aşamasında ise derneğin belirlediği dini kaynaklardan okumalar yapılmaktadır. Özellikle İslam dininin kutsal kitabı olan Kur’an-ı Kerim okumaları danışmanlık ve rehberlik sürecinde etkin bir role sahiptir. Dernek kurucusu ve yöneticisi Ö. Faruk Yazar ise *“tabi Kur’an eğitimi bizim için vazgeçilmez. Olmazsa olmazımız. Kur’an eğitimi olması gerekiyor”* (kişisel görüşme, 2016) diyerek kitap okumaları aşamasında Kur’an’ın önemini belirtmiştir. Dini bilginin verilmesi sürecinde ise gönüllü olarak dini eğitim sürecine katılmak isteyen bağımlı gençlere farklı konularda dersler verilmektedir. Ö. Faruk Yazar *“Onların içerisinde gönüllü olarak ben dini eğitim almak istiyorum, bu işleri bırakmak istiyorum diyen kardeşlerimize dini eğitim faaliyetlerine kazandırdık. Bu ilmihaldi, Kur’an-ı Kerimdi, Tecvitti, talimdi vesaire”* (kişisel görüşme, 2016) diyerek gönüllük esasına ve eğitimlerin içeriğine değinmiştir. Dua ve yakarış aşaması ise bağımlı gençlerin duygularının sağaltımı için gerekli bir süreç olarak değerlendirilebilir. Birlikte gerçekleştirilen namaz ve benzeri dini ritüellerden sonra yapılan toplu dualar da grup bilincinin ve aidiyetin geliştiği uygulamalar olduğu yapılan gözlemlerde görülmüştür. Cemaat ve grup denetimi aşamasında ise madde bağımlısı gençlerin kendileri gibi olan diğer gençler ile bir bağ kurması, ortak yanlarının olması ve aynı ortamda bulunmaları neticesinde bir arkadaş grubu gibi hareket edebilmeleri sağlanmaktadır. Birlikte yapılan gezi ve benzeri faaliyetler ve yenilen yemekler bu birlikteliğin oluşmasında öncü olmaktadır. Dernek yetkilisine göre, bu uygulamalarla bağımlı gençler bencil davranışlarda bulunmamak ve diğerini de düşünmenin ahlaki erdemine sahip olabilmektedir.

Bu örneklerden hareketle madde bağımlılığına karşı mücadele eden Müslüman inancına sahip organizasyonların profesyonel müdahalelerden uzak, gönüllülük esasına dayalı olarak hizmet sunduğu görülmektedir. Yine gönüllülük esasının ön planda olduğu Bısr-i Hafi Gençlik ve Dayanışma Derneğinin, Gürsu’nun (2018) incelediği HİGED ve Kızmaz ve Çelik’in (2016) incelediği örnek ile benzerlikleri bulunmaktadır. Samimi ilişkilerin olduğu, profesyonel müdahalelerin daha çok kamu kurumlarına yönlendirmeler şeklinde sağlandığı bu sivil toplum kuruluşlarında asıl amacın bağımlılığı, maddeden uzaklaştırmak ve ona alternatif bir sosyal çevre sunmak olduğu söylenebilir. Müslümanlık bağlamında bağımlılığa karşı hizmet sunan gönüllü kuruluşların yanında Türkiye Diyanet Başkanlığının da bağımlılık için sürdürdüğü çalışmalar da vardır (Kırşehir Müftülüğü, 2017).

Sonuç ve Öneriler

Bireyin yaşamını şekillendiren, yeri geldiğinde uğruna fedakârlık edebildiği, yüce ve üstün bir değere inanmak ve varlığını kabul etmek, insana özgü bir tutumdur. Hayatı ve yaşananları anlamlandırmak konusunda en temel yapılardan biri olan dini inancın, madde bağımlılarının rehabilitasyonunda da yardımcı role sahip olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında kişinin madde kötüye kullanımına yönelmesinin sebeplerinden birinin de içinde bulunduğu duygusal boşluk ve karmaşık ruh hali, hayatın ve yaşananların anlamı yitirmesi ve diğer depresif duygu durumları olduğu belirtilebilir. Bu noktada bir meslek ve disiplin olan sosyal hizmetin rolü öne çıkmaktadır. Sosyal hizmet müdahalesinin anahtar rollerinden birisi “anamlı ilişkiler kurmak ve sürdürmek”tir (Mathews, 2017). Bunun için bu yoğun ve yıpratıcı zamanlarda bir başa çıkma aracı olarak dini inancın rolünden bahsetmek ve hayatı anlamlandırma noktasında dinin belirleyici rolünü göz önüne almak, alternatif terapi ve rehabilitasyon uygulamalarının doğmasına ve gelişmesine sebep olabilmektedir. Bu süreçte “insanı çevresi içinde” odak noktasına alan sosyal hizmet, multidisipliner çalışma sistemi ile din psikolojisi, klinik psikoloji, psikiyatri gibi disiplinlerin birikiminden faydalanarak, bu yeni yaklaşımların model olmasına ve uygulama alanında karşılık bulmasına önderlik edebilir.

İnanç temelli madde bağımlılığı rehabilitasyonu ve danışmanlık uygulamaları karşılaştırıldığında şu şekilde bir sıralama ile değerlendirmelerde bulunulabilir: Yahudilik inancı odaklı organizasyon örneklerine bakıldığı zaman uygulamalarda Ortodoks hahamlarının etkisinin yüksek olduğu görülmektedir. Daha çok bireyin kendi çevresinden uzakta, bir tatil mekânında ya da çeşitli etkilerden izole edilmiş özel olarak tasarlanmış alanlarda rehabilitasyon ve tedavi hizmetleri sunulmaktadır. Örneklerde görüldüğü üzere gönüllük faaliyetleri bu organizasyonlarda görülmemekte, hizmetin satın alınması ve sunulması ile profesyonel bir ilişki gerçekleşmektedir.

Hristiyan inancı odaklı oluşumların örneklerinde de danışmanlık ve rehberlik hizmetinin daha çok kiliseye üye cemaatler ve benzeri dini oluşumlar tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Diğer yandan kiliseye üye cemaatlerin genellikle siyahi gruplardan oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla etnik farklılıkların da bu organizasyonlara katılmada belirleyici olduğu söylenebilir.

Müslüman inancına sahip madde bağımlılığına karşı mücadele eden organizasyonların uygulamaları incelendiğinde, profesyonel müdahalelerden ziyade gönüllülük esaslı faaliyet gösteren, uzman müdahalesinin dini danışman ve rehber aracılığıyla yönlendirmeler

ile gerçekleşebildiği uygulamalar olduğu görülmektedir. Özellikle Türkiye’de İslami oluşum ve çeşitli inanç temelli organizasyonların bu noktada aktif olarak çaba ortaya koyduğunu söylemek mümkündür.

Bu üç dinin madde bağımlılığı üzerine farklı müdahaleleri olsa da benzer özelliklerinden bahsetmek de mümkündür. Bu özelliklerin başında madde bağımlısı bireyler ile grup çalışmaları yapmak gelmektedir. Farklı şekillerde farklı modeller benimsense de grup çalışmalarının önemi örneklerde görülmektedir. Diğer yandan dini kaynaklar danışmanlık ve rehberlik süresince bağımlı bireye sunulmaktadır. Dini öğretiler, günlük ritüeller ve grup olarak yapılan faaliyetler de bu üç farklı yaklaşımın ortak özelliği olarak ifade edilebilir.

Her ne kadar dini inancın ya da manevi müdahalelerin madde bağımlısının madde kullanımından uzaklaşma sürecinin şekillenmesinde destekleyici bir rolünün olduğu belirtilse de özellikle yabancı alan yazınındaki ortak kanı, araştırmalarda kullanılacak geçerliliği ve güvenilirliği doğrulanmış olan tekniklerin ve ölçüm araçlarının sınırlılığıdır. Bu nedenle dini inancın rehabilitasyon, danışmanlık ve rehberlik ve yeri geldiğinde tedavi konularında hangi boyutta etkilerinin olduğu bilimsel yöntemlerin kısıtlılığından dolayı muğlak kalmaktadır. Bu bağlamda dini inancı, maneviyatı ve bu olguların bireyin bütünlüğüne ve sağlığına olan etkilerini analiz edebilecek nitelikteki ölçüm teknikleri ve araçlarının geliştirilmesi bu konuda yapılacak çalışmaların derinliğini ve niteliğini arttıracaktır.

EXTENDED ABSTRACT

The Role of Faith-Based Organisations in Recovering from Substance Addiction: An Evaluation in the Context of Christianity, Judaism and Islam

Habibullah Akıncı**
Bedrettin Kesgin***

Introduction

Substance addiction is a phenomenon with multi-dimensional causes. Substance-addicted people's social relationships, economic status and the environment they live in as well as one or several of similar factors can trigger or give rise to substance abuse. Practices in this area have demonstrated that medical intervention alone does not produce healthy results for individuals who repeat substance abuse behaviour and suffer from addiction later to abstain from drugs and be rehabilitated. In addition to medical interventions, resorting to interventions for the abovementioned factors in counselling, rehabilitation and treatment processes can speed up the process of abstaining from substance use.

* This study is based on the master's thesis written by Habibullah Akıncı under the supervision of Assoc. Prof. Bedrettin Kesgin.

** Res. Asst., Yalova University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Social Work, habibullahaknc@gmail.com

*** Assoc. Prof., Yalova University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Social Work, bedrettink@gmail.com

Aim

The study first introduces Christian, Jewish and Muslim faith-based organisations, and the therapy, counselling and similar rehabilitative and guiding practices conducted by these organisations in recovering from substance addiction. Then, based on the relevant literature, it compares and evaluates the methods and models used in the process of abstaining from substance use, places of rehabilitation, characteristics of spiritual counselling and the activities of organisations that are followers of the three faiths in this area. One of the aims of the study is also to provide answers to the questions like “What kind of counselling is offered to substance addicts in terms of religious belief?”, “What role does the faith of a person play in recovering from substance addiction?” “How can addicted people reach faith-based organisations and benefit from their services?”.

Method

To discuss the topic over an example, the study employed “case study method” - a descriptive research method allowing in-depth investigation of a phenomenon, concept or event, and collection of more extensive data- for evaluating counselling and spiritual support activities offered by Bişr-i Hafii Youth and Solidarity Association, a society providing services to substance-addicted youth. In addition, it was considered that participant observation and interview methods as descriptive research techniques would be more appropriate for this study in data collection.

Evaluation

An analysis of some of the organisations that adopt Christian faith and undertake treatment and rehabilitation work for substance addicts in the relevant literature indicates that spiritual support is mostly provided by church congregations and similar religious groups. It can be stated that the congregations working on addiction problem mostly consist of black groups. There are racial-sectarian differences in the spiritual counselling practices offered by church congregations (Ağilkaya-Şahin, 2016, p. 49). The majority of therapy services delivered by organisations aiming to fight against substance addiction in accordance with the requirements of Christianity are offered under the name of “12 Step Therapy”, which is presented as a model. While the 12 Step Therapy Programs are usually implemented by Christian organisations, other faiths also have their own 12 Step Therapy programs. It is a frequently used model for recovering from substance addiction. The 12 Step Therapy that has inspired numerous therapy programs, and designed and implemented by Alcoholics Anonymous for the first time is shaped around Christian teachings. It is reported that Bill Wilson, known as the founder of Alcoholics Anonymous, plays an active role in religious entities as well (Kathleen, 2005, p. 21).

It should be noted that the resources found in literature reviews to analyse actions undertaken by Jewish organisations for substance addicts are limited. What these

organisations have in common is that they choose a religious space like synagogue, or specially designed isolated houses that are distant from the social circle of addicted individuals for their recovery from substance addiction. On the other hand, despite preferring a place far from their environment for the delivery of their services, they give priority to allowing family visits and meetings (Loewenthal, 2014, s. 98). Moreover, the 12 Step Therapy model of Alcoholics Anonymous inspired from the Christian teachings is redesigned according to the Jewish faith and offered in counselling process.

When analysing support programs for substance addicts carried out by Muslim organisations, a review of the relevant literature indicates that their programs offer mostly systematic and professional support throughout the world. It can be stated that certain Sufi organisations stand at the forefront in such activities in Turkey. When we look at the practices of such organisations with Sufi tendency against substance addiction, it is found that religious sources are a determining factor. The organisations under the guidance of these sources bring together substance-addicted members in group meetings or use similar techniques, and this allows them to share their ideas and experiences. Several studies have demonstrated that offering such an environment to members also speeds up healing process (Kızmaz and Çelik, 2016; Gürsu, 2018). The examples given across Turkey and particularly in Istanbul will show that certain Sufi organisations are influential in this area.

The Case of Bışr-i Hafi Youth and Solidarity Association

As an active non-governmental organisation in Esenler district of Istanbul since 2015, the association has several aims such as giving support for the rehabilitation of young addicts of alcohol and substance, providing young people with religious training, offering spiritual counselling and guidance services, and endeavouring to ensure the social rehabilitation of youth. The counselling and guidance service was initially offered by Ömer Faruk Yazar, a voluntary imam, then was institutionalized and transformed into a non-governmental organisation. In the interviews he gave, Ö. Faruk Yazar stated that their activities are carried out as part of a Sufi entity called “İsmailağa Mosque Community”. The association offers counselling and guidance service for young addicts, people especially in Esenler district. Youth with substance addict who visit the association are referred to organisations such as Research, Treatment, and Training Centre for Alcohol and Substance Dependence (AMATEM) and Child and Teen Substance Addiction Treatment Centres (ÇEMATEM), to centres affiliated with the Ministry of Health, and Green Crescent Counselling Centre (YEDAM) that offers counselling service under Turkish Green Crescent Society. Thus, treatment and rehabilitation process of young people has been initiated. In addition, finding answers to dilemmas faced by addict-individuals concerning faith and providing religious training, if requested, are among the activities of the association in this process. The association operates in a two-storey building. In the first floor, there are kitchen, toilets, washrooms and a hall used as prayer room to host various religious rituals and meetings. The second floor has a visiting room for families, a dorm room with four person

bunk beds, a lounge with two sofa beds and a TV, a kitchen and washrooms. The activities for substance-addict youth and counselling and guidance processes of the association can be summarised in six stages: “Awareness and Awakening, Self-control, Reading, Religious Training, Prayer and Appeal, Community and Group Control”.

In light of this example, it is found that Muslim faith-based organisations that fight against substance addiction provide voluntary services, which is far from professional intervention. *Bişr-i Hafi Youth and Solidarity Association* that operates on a voluntary basis share some similarities with the cases of HIGED investigated by Gürsu (2018) and another organisation investigated by Kızmaz and Çelik (2016). It can be noted that the main aim of these non-governmental organisations that accommodate sincere relationships and whose professional interventions are mostly in the form of referring individuals to public institutions is to keep addicted people away from substances and offer them an alternative social environment. In addition to voluntary organisations offering anti-addiction services in the context of Islam, the Presidency of Religious Affairs also undertakes several activities against addiction in Turkey (Office of Kırşehir Mufti, 2017).

Conclusion and Recommendations

Believing in a supreme and almighty God that shapes a person’s life and whom a person can make sacrifices for, and accepting God’s existence is a human attitude. It is believed that religious belief as one of the most fundamental notions to make sense of life and life events can play a supporting role in the rehabilitation of substance addicts. Besides, it can be stated that the reasons for being a substance addict include emotional emptiness and complex mood, losing the meaning of life and experiences, and other depressing emotions. At this point, the role of social work as a profession and discipline come to the front. One of the fundamental roles of social work is “to establish and maintain meaningful relationships” (Mathews, 2017). Therefore, explaining the role of religious belief as a coping tool in these hectic and hard times and considering the determining role of religion in making sense of life can give rise to the birth and development of alternative therapy and rehabilitation practices. In this process, social work focusing on the ‘individuals in their environment’ can lead the way with its multi-disciplinary working system, for these new multi-disciplinary approaches to become models and be implemented by drawing on the knowledge and experiences of such disciplines such as religious psychology, clinical psychology and psychiatry. The comparison of faith-based rehabilitation and counselling activities against substance addiction provides the following assessments:

When we look at the Jewish faith-based organisations, we see that orthodox rabbis have significant influence in their practices. They offer rehabilitation and treatment services in a holiday residence or specially designed areas isolated from various impacts, mostly at a distance from the addict’s own environment. As it is seen in the examples, these organisations do not engage in voluntary activities; instead, they engage in a professional relationship with the purchase and delivery of services.

As for the Christian faith-based organisations, counselling and guidance service is mostly rendered by church congregations and similar religious entities. On the other hand, such church congregations usually consist of black groups. Thus, it can be suggested that ethnic differences also play a decisive role in joining these organisations.

When we look at the practices of Muslim organisations fighting against substance addiction, it is found that they operate on a voluntary basis rather than giving a professional response, and expert intervention takes place as guidance through religious counsellors and mentors. Particularly in Turkey, Islamic entities and various faith-based organisations actively work on this aspect.

Although these three religions have different responses to substance addiction, we can also mention their similar characteristics. The primary aspect they share is group work with substance-addicts. While they adopt different models in diverse ways, the significance of group work is evidently seen in the examples. Besides, religious sources are made available for individuals with addiction in the course of counselling and guidance. Religious teachings, daily rituals and group activities can also be expressed as the common characteristics of these three different approaches.

Much as it is stated that religious belief or spiritual intervention plays a supportive role in shaping the process of abstaining from substance use; the common view particularly in the foreign literature is that the techniques and assessment tools with validity and reliability to be used in future studies are limited. Hence, the extent of the impact of religious belief in rehabilitation, counselling, guidance, and treatment processes is not evident due to the limitedness of scientific methods. In this context, the development of assessment tools and techniques capable of analysing religious belief and spirituality and the impacts of these phenomena on the integrity and health of individuals will enhance the depth and the quality of further studies on the subject.

Kaynakça/References

- Adsız Alkolikler : <http://www.alcoholics-anonymous.org.uk/About-AA/The-12-Steps-of-AA> , (Accessed: 06.12.2017).
- Altunışık, R., R. Coşkun, S.Bayraktaroğlu ve E. Yıldırım. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Avants, S. K., Warburton L. A. & Margolin A. (2001). Spiritual and religious support in recovery from addiction among hiv-positive injection drug users, *Journal of Psychoactive Drugs* , 39-45.
- Beit T'shuvah Synagogue Recovery Center: <http://www.beittshuvah.org/> , (Accessed: 10.12.2017).
- Chabad Residential Treatment Center: <http://www.chabadrehab.com/schedule> , (Accessed: 11.12.2017).
- Chatters, LM. (2000). Religion and health: public health research and practice, *Annual Review Public Health*. 335–367. doi:10.1146/annurev.publhealth.21.1.335.
- Çakır, Ruşen. (2014). *Ayet ve Slogan: Türkiye'de İslami Oluşumlar*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çoban, M. (2016, Nisan). *Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamalarının Yeri ve Önemi: İstanbul Örneği* , 1. Uluslararası Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Kongresinde sunulan bildiri, İstanbul.

- Daaleman, T. (2004). Religion, spirituality, and the practice of medicine, *The Journal of the American Board of Family Practice* , 370-376.
- Ellison CG. & Levin JS. (1998). The Religion-health connection: evidence, theory, and future directions, *Health Education and Behavior*, 25, 700–720, doi:10.1177/109019819802500603.
- Gartner, J.; Larson, D.B. & Allen, G. (1991). Religious commitment and mental health: a review of the empirical literature, *Journal Of Psychology And Theology*, 19, 6-25.
- Gerald J. S., Kimberly C. K. & MaryLouise E. K. (2007). A faith based intervention for cocaine-dependent black women, *Journal of Psychoactive Drugs*, 39(2), 183-190, doi: 10.1080/02791072.2007.10399877.
- Gorsuch, R.L. (1995). Religious aspects of substance abuse and recovery, *Journal of Social Issues*, 51, 65-83.
- Gürsu, O. (2018). Madde bağımlılığı ve din: HİGED Örneği. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5, 37–54. [http:// dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.1.0006](http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.1.0006).
- Kathleen M.T. (2005). Twelve-step programs and faith-based recovery, *Journal of Evidence-Based Social Work*, 2, 19-40, doi: 10.1300/J394v02n01_02.
- Kendler KS., Charles O., Gardner CO & Prescott CA. (1997). Religion, psychopathology, and substance use and abuse: a multimeasure, genetic- epidemiologic study, *American Journal of Psychiatry*, 154, 322–329.
- Kirşehir Müftülüğü: <http://www.kirsehirmuf.gov.tr/aileirsat/aileirsatliste.asp>, 27.05.2017.
- Kızmaz Z. ve Çevik M. (2017). Madde Bağımlılığıyla Mücadelede İnanç Odaklı Yaklaşım: Kardelen Rehabilitasyon Merkezi Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (2), 313-335.
- Koenig, H.G. (2001). Religion and mental health: Evidence for association, *International Review of Psychiatry*, 13, 67-78.
- Loewenthal K. M. (2014). Addiction: alcohol and substance abuse in Judaism ,*Religions* , 5, 972–984, doi:10.3390/rel5040972.
- Longshore D, Anglin MD & Conner BT. (2009) Are religiosity and spirituality useful constructs in drug treatment research?, *The Journal of Behavioral Health Services and Research* ; 36(2): 177–188.
- Mathews, I. (2017). *Sosyal Hizmet ve Maneviyat*. (çev. N. Özmen). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Miller R.W. (1998). Researching the spiritual dimensions of alcohol and other drug problems. *Addiction (Abingdon, England)*, 93, 979-90.
- Miller W, Kurtz E. (1994). Models of alcoholism used in treatment: contrasting aa and other perspectives with which it is often confused, *Journal of Studies on Alcohol*, Vol. 55, pp. 159–166.
- Miller WR & Thoresen CE. (2003). Spirituality, religion, and health, *American Psychologist*, (58), 24–35. doi:10.1037/0003-066X.58.1.24
- Musgrave, C. F., Allen, C. e., & Allen, G. J. (2002). Spirituality and health for women of color, *American Journal of Public Health* , 557-560.
- Pargament, K. I., Koenig, H. G., Tarakeshwar, N., & Hahn, J. (2004). Religious coping methods as predictors of psychological, physical and spiritual outcomes among medically ill elderly patients: A Two-year Longitudinal Study. *Journal of Health Psychology*, 9(6), 713–730. <https://doi.org/10.1177/1359105304045366>
- Punch, Keith F. (2014). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, (Çev. D. Bayrak, B.H. Arslan ve Z. Akyüz) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Richard, A.J.; Bell, D.C. & Carlson, J.W. (2000). Individual religiosity, moral community, and drug user treatment, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 39, 240-46.
- Shea, J. (2000). *Spirituality and Health Care: Reaching for a Holistic Future*, Chicago: The Park Ridge Center for Health, Faith, and Ethics.
- Wills, T.A. , Yager, A.M. & Sandy, J.M. (2003). Buffering effects of religiosity for adolescent substance use, *Psychology of Addictive Behaviors*, 17(2), 4-31.